

ACADEMIA ROMÂNĂ

Comitetul Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii

Divizia de Logică, Metodologie și Filosofia Științei

2 octombrie 2025, CLOȘ

SIMPOZION DLMFS

**ȘTIINȚA ȘI POSTULATELE METAFIZICE. MODELE ȘI IMAGINI DESPRE LUME.
TOTALITATEA ȘI COMPLEXITATEA**

PROGRAM

Moderator: Henrieta Șerban, DLMFS

Ana Bazac, DLMFS

Oamenii de știință față cu prezumțiile metafizice: prezumția realismului

Constantin Stoenescu, DLMFS

Totalitate și complexitate în științele sociale. Controversa dintre Popper și Școala de la Frankfurt

Dan Șerbănescu, DLMFS

Despre analogii și nu numai între modelele minții și cele ale fizicii moderne

Viorella Manolache, Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu” al Academiei Române

Inexistența/nimicul obiectului – Ceci n'est pas une pipe

Maria Sinaci, Universitatea din Arad,

Totul e schimbare sau schimbarea este iluzie? Heraclit și Parmenide în dialog despre complexitatea lumii

Cristian Andreescu, DLMFS, drd. SCOSAAR

Știința cu sau fără postulate metafizice : o relație ca între fotografie și schiță

Henrieta Șerban, DLMFS

Totul și nimic. Zero ca experiment mental. „Biserica” lui Roko

REZUMATE

Ana Bazac, DLMFS

Oamenii de știință față cu prezumțiile metafizice: prezumția realismului

Toți oamenii au prezumții metafizice, manifestate diferit. Oamenii de știință le dezvoltă mai degrabă indirect, plecând de la obiectivul lor propriu, căutarea determinismului în lucruri. Aici, pe de o parte, ei ajung să lucreze cu entități ideale (cele matematice, valorile etc.) și să vadă că ele – evidențiate în/ca teorii, modele, formule – au rost dacă și întrucât corespund realității. Pe de altă parte, ei ajung să stabilească legi/regularități de relații în structuri specifice de realitate. Legile implică măsuri/măsurători, deci apariția în teorie a unor obiecte fizice cu valori (cantități fizice ce apar în diferite corelații). Corespund ele realității?

Criteriul este cel banal, practica. Dar ce înseamnă „practica” în știință? Este capacitatea de a folosi legea – cu cantitățile ei fizice puse în formule – pentru a prezice comportamentul obiectelor fizice reale. Dovada practică a științei este predictibilitatea teoriilor sale.

Două exemple (din fizica cuantică și din IA) ce ridică problema predictibilității de tip clasic și a celei probabilistice arată că: 1) nicio teorie științifică nu este completă și 2) numai modelele ce au în vedere bogăția și varietatea realității; deci că realitatea este obiectivă și mai cuprinzătoare decât semnificațiile selectate de teorii/modele, iar dovada este verificarea teoriei în practică.

Constantin Stoenescu, DLMFS

Totalitate și complexitate în științele sociale. Controversa dintre Popper și Școala de la Frankfurt

Popper însuși se considera un critic al pozitivismului și nu era de acord cu încadrarea sa facilă într-o orientare. În anul 1969, în volumul *Controversa pozitivismului în sociologia germană*, editat de H. Maus și F. Furstenberg, în ediția în limba engleză este inclus un text în care Popper se declară nemulțumit de felul în care a fost alcătuită ediția germană și se apără de acuzația de pozitivism. Acest text, intitulat ”Rațiune sau revoluție?”, a fost reluat în volumul *Mitul contextului* însoțit de o Addenda despre Școala de la Frankfurt, scrisă în 1974, ca un material pregătitor în vederea acordării unui interviu postului de radio BBC. Tot în această perioadă Popper primește o scrisoare de la Klaus Grossner prin care acesta îi solicită un interviu despre situația filosofiei germane. Popper îi răspunde la întrebări într-o scrisoarecare surprinde prin stilul destul de agresiv,

neîntâlnit în scrierile sale. Grossner îi cere permisiunea de a publica această scrisoare cu un conținut polemic într-o carte pe care tocmai o proiecta editorial. Un fragment a apărut însă, fără acordul lui Popper, în săptămânalul „Die Zeit”, sub titlul “Împotriva cuvintelor pretențioase”. Deoarece scrisoarea a fost citată greșit de câteva ori, Popper încearcă să pună lucrurile la punct și o reia în volumul *În căutarea unei lumi mai bune*, publicat în 1983. Acestea sunt în enumerare completă piesele polemicii dintre Popper și Școala de la Frankfurt. Una dintre temele principale ale discuției este așa numită problemă a totalității și a relației dintre sistem și elementele sale, dintre întregul complex și părți. În comunicarea mea voi oferi o reconstrucție critică asupra acestei dezbateri, încercând să aduc în prim plan presupuzițiile care au dus la divergențe filosofice ireconciliabile.

Dan Șerbănescu, DLMFS

Despre analogii și nu numai între modelele minții și cele ale fizicii moderne

Lucrarea prezintă o perspectivă nouă asupra posibilelor similitudini, dacă nu chiar mai mult, între comportamentul de tip topologic, dovedit din ce în ce mai multe cazuri, ca fiind răspândit în lumea fizicii și a modelelor înseși ale acesteia și rezultate de ultimă oră (dar și mai vechi) din domeniile ce studiază mintea omenească. Se prezintă astfel de aspecte privind relația posibilă dintre comportamentul fizic al unor substanțe, unor ființe vii și aspectele ce descriu componentele creierului care asigură o serie de funcții și conexiuni, multe dovedite deja în literatură ca având un comportament ce poate fi descris cu același abordări topologice. Se face referire și la rezultate experimentale care aduc noutăți surprinzătoare susținând abordările topologice în neuroștiințe, între care se pot cita cele de pionierat ale doctorului Dan Psatta (Adevărul în perspectiva Neurofilozofiei. NOEMA 2018, vol. XVII Dan M Psatta - Institutul de Neurologie al Academiei), dar și studii internaționale de topologie pot să le explice existența și comportamentul, de exemplu, cele de la Institute for Strategic Research Consciousness research and Theoretical Physics group (The Quantum Brain and the Topological Consciousness) sau MIT (How the Mathematics of Algebraic Topology Is Revolutionizing Brain Science <https://www.technologyreview.com/s/602234/how-the-mathematics-of-algebraic-topology>). Se reiau, de asemenea, idei exprimate într-o serie de lucrări anterioare ale autorului (Integrated Topological Approach on knowledge and Existence, http://noema.crifst.ro/ARHIVA/2017_03_03.pd, The world from my window. A storytelling format for Energy-Hypothesis Zero conjecture/ Lumea de la fereastra mea. Descrierea ca povestire pentru conjectura Energy-Hypothesis Zero DOI: 10.21240/RG.2.2.29959, https://www.researchgate.net/publication/383915307_The_world_from_my_window_A_storytelling_format_for_Energy_hypothesis_Zero_conjecture_Lumea_de_la_fereastra_mea_Descrierea_ca_povestire_pentru_conjectura_Energy-Hypothesis_Zero, On some Unifying Approaches in Physics and Mind Sciences Despre unele abordări integratoare ale fizicii și științelor minții (A main text in Romanian with extended presentations in English of the models and results) DOI: 10.13240/RG.2.2.29959 https://www.researchgate.net/publication/337274797_On_some_Unifying_Approaches_in_Physics_and_Mind_Sciences_Despre_unele_abordari_integratoare_ale_fizicii_si_stiintelor_mintii_A_main_text_in_Romanian_with_extended_presentations_in_English_of_the_model

Viorella Manolache, Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu” al Academiei Române

Inexistența/nimicul obiectului – Ceci n'est pas une pipe

Prezența comunicare va recurge, argumentativ, la evidența potrivit căreia, obiectul – aici pipa – poate fi receptat drept asamblaj central al unui demers destinat parcurgerii textelor referitoare la prezența/absența lucrului enunțat, recurgând la o dublă metodă. Prima determină însăși inexistența obiectului la a cărui utilitate se face referire (ceci n'est pas une pipe), în sensul admiterii unei sinonimii între „a nu fi”, „a nu reproduce”, „a nu reprezenta”, „a nu afirma lingvistic” sau „a nu reasambla nimic” (cu interes într-un bun/produs finit a cărui prezență suverană ar (con)duce semnificația/denumirea înapoi la modelul original/la matricea primă); a doua ia în calcul varianta care acceptă că există aceeași pipă, consumată în grade diferite, consimțind că satisfacția resimțită în urma consumării „parcelate” a pipei rezidă fie în amplificarea sensului voit ambiguu (Foucault despre Magritte și despre sine), fie în confirmarea tezei hegel-iene a tautologiei, ca ultimă contradicție (Zizek).

Maria Sinaci, Universitatea din Arad,

Totul e schimbare sau schimbarea este iluzie? Heraclit și Parmenide în dialog despre complexitatea lumii

Prezentarea explorează tensiunea filosofică dintre două dintre cele mai influente perspective ale gândirii presocratice: viziunea lui Heraclit, care susține caracterul dinamic și perpetuu al realității, și cea a lui Parmenide, care neagă posibilitatea schimbării, afirmând că ființa este unică, eternă și neschimbătoare. Pornind de la această opoziție fundamentală, propun o relectură a acestor doctrine în lumina conceptului contemporan de complexitate. Heraclit, cunoscut pentru celebra afirmație „panta rhei” („totul curge”), este prezentat ca un gânditor care pune accent pe devenire, transformare și instabilitate. Din perspectiva sa, realitatea este alcătuită din tensiuni și opoziții, iar armonia apare tocmai din conflictul contrariilor. Focul, simbolul schimbării continue, este elementul central al cosmologiei heracliteene, ilustrând ideea că ordinea lumii nu este una fixă, ci rezultatul unei dinamici perpetue. În opoziție, Parmenide susține că schimbarea este o iluzie a simțurilor. Pentru el, doar gândirea rațională poate accede la adevăr, iar aceasta ne conduce la concluzia că „ființa este și non-ființa nu este”. Din această premisă rezultă că ceea ce există este unic, omogen, imuabil și atemporal. Așadar, orice percepție a devenirii sau a multiplicării este eronată, rezultatul unei iluzii senzoriale. Comunicarea analizează modul în care aceste viziuni aparent ireconciliabile pot fi reconsiderate în contextul actual, în care știința și filosofia se confruntă cu fenomene de o complexitate crescândă. În locul unei alegeri între schimbare și imuabilitate, articolul ne propune o filosofie a tensiunii productive dintre cele două – un echilibru dinamic între ceea ce devine și ceea ce este.

Cristian Andreescu, DLMFS

Știința cu sau fără postulate metafizice : o relație ca între fotografie și schiță

Prezentarea pleacă de la ideea că teoriile, pentru a fi bine încheiate, pornesc de la definiții și introduc un set de axiome (presupuneri) de la care se dezvoltă pe cale strict logică întreaga teorie.

Din teorema de incompletitudine a lui Gödel rezultă că nicio astfel de teorie (axiomatică) nu poate reprezenta integral un domeniu al realității, ci poate doar să scoată în evidență un anumit număr limitat de aspecte ale realității cercetate. Aceasta are însă nenumărate (poate chiar infinite) conexiuni cu alte domenii pe niveluri diferite ale realității, inexplorabile prin teoria în cauză. Către ansamblul acelor aspecte nu se poate decât „arăta”, așa cum Blaga subliniază că spre un mister nu se poate decât arăta. Pentru a cuprinde și acest „mister” inelucidabil prin repectiva teorie, se impun pe lângă axiomele menționate, și postulate metafizice.

Henrieta Șerban, DLMFS

Totul și nimic. Zero ca experiment mental. „Biserica” lui Roko

Lucrarea explorează experimentul mental în cunoaștere cu câteva caracteristici și două studii de caz: zero ca experiment mental și „biserica” lui Roko. *Experimentul mental*, deși are un anumit rol în a modela un aspect al realității însă printr-un exercițiu de imaginație este un *model neconcretizat* redus la un postulat și posibilele sale consecințe. Modelul este închis și stabil, experimentul mental este o modelare deschisă, care poate primi noi considerații și noi interpretări. Zero, ca experiment mental, reprezintă o explorare a vidului, nimicului nimicniciei. Se poate referi la aspecte științifice (setul fără elemente) sau filosofice (cum poate fi nimicul „ceva”) și spirituale, ca în starea de meditație din filosofii orientale. „Biserica” lui Roko este probabil cel mai recent experiment mental (imaginat de Eliezer Yudkovsky, filosof, preocupat în principal de teoria deciziei, cercetător la institutul de cercetare the Machine Intelligence Research Institute, MIRI, asociat și mișcării și blogului LessWrong, angajate pentru o redefinire a raționalității) ne propune ideea despre o inteligență artificială, Roko, o singularitate AI superinteligentă și morală, care ar fi logic că se va angaja să structureze societatea în mod corect. Care vor fi consecințele: perfecționarea sau nimicirea societății umane?